

CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 7 Juliol 1918

Núm. 14

MONSENYOR CARSELADE

PER aquest Febrer deü haver fet dos anys d'aquells dies inesborrables. Les cròniques de la prempsa ressenyaren suscintament, més aviat ab fredor qu'ab entusiasme, els fets que varem presenciar els catalans qu'ab franca hospitalitat forem rebuts pels rossellonesos en dies de dol, com per dirnos ab amor unes paraules de fraternitat y de greu. Ells sabien qu'aquí, germans séus, havien dit en veu alta y en moments de prova coses que negaven la seva llatinitat. Volien unes paraules de consol dels qu'eren fidels a la raça, dels que seguien tenint a França com a la seva mare espiritual, enlluernats encara pel far lluminós de la cultura francesa que'ls segls havien bastit.

Han passat dos anys. ¿No convindria que se'n guardés altra memoria que la de les cròniques periodístiques que's perden? Els que no podrèm may oblidar aquells dies, ¿no hauriem de fer alguna cosa més que destriar les emocions rebudes en moments de meditació callada y assaborirles delicadament per sentir dintre l'ànima devota'l séu gust de fortitut y de gloria en el dolor?

Recordant aquells dies de tantes emocions, se'n desprèn una figura més alta que les altres. La volta una llum de gracia que no podrà apagar-se may. Es Monsenyor Carselade Dupont, bisbe de Perpinyà, tan devot de Catalunya que ha après y parla correctament el català pirenench, que ha restaurat les ruïnes de l'antiga abadía de Sant Martí del Canigó y que té sempre una mirada d'amor per Barcelona, a la qual altes proves té donades del séu entusiasme.

Monsenyor Carselade té la testa inclinada y en les seves pàlides faccions, hont l'ànima sembla que devora la carn axuta, porta no sé quina semblança ab aquell papa poeta que va ser Lleó XIII. Com una etat indefinida volta aquestes faccions,

amoroses y plenes de simpatia pel que'l mira, y que tenen força y vigor encara, apagats més aviat per la consumpció de l'ànima que no pas pels anys.

Al entrar a França, en la nit freda de Febrer divinament estrellada, ja sentirem com una impaciencia de poguerlo veure. Era la primera vegada que petjavem la terra de França en els moments tràgichs de la guerra gran. Veyem ab els nostres ulls soldats heroychs dels que's batien per la causa del dret. Y endins de la nit, d'aquella freda nit d'hivern açotada per la tramontana pirenenca, ens esperava l'aparició terrible y temuda del primer mutilat. Y més endins encara de la nit hi havien les llars en dol, les llàgrimes amagades, les ruines encara fumejants dels temples, els infants ignoscents ab les mans mutilades, les dònesh caygudes al fanch, la terra invadida, y tants ferits en els llits blanchs y pulcres, y tantes dònesh maternes a cada capçal, y'l fum, y la desolació y l'angunia, y'l gran burgit del combat, y enllà, més lluny encara, sobre les aygues del mar, noyesh mortes flotant ab les dolces cabelleresh vessades pels esculls. Y allí, en aquelles primeresh terres de França, nosaltresh, els catalans, caminavem en silenci, entre'ls soldats, agitats per la nostra tramontana!...

Monsenyor Carselade, l'endemà dematí, ens va rebre en el «Saint-Sacrement» revestit per la missa. Ens abraçava a tots y tenia per cada amich que reconeixia una paraula de bondat trencada sovint per l'emoció. Ens parlava en català ab claretat y correcció, com si li fos natural la nostra llengua.

Varem parlar poca estona. Els soldats ja feya més d'una hora que'ns esperaven a la capella. Precedits pel bisbe que benehía als fidels ab la mà hont refulgia l'amatista pastoral mentresh ab l'altra sostenia'l bàcul de pedreria, entrarem a la capella, entre dues fileres compactesh de dònesh. Teniem el lloch senyalat y'ns asseyem davant del altar. Monsenyor s'agenollava en el séu reclinatori de seda carmesí, y resava. Estava en la mateixa actitud qu'en la bella escultura de Gustau Violet, coneguda d'alguns anys a Barcelona.

Darrera nostre no veyem més que'ls capots blaus dels soldats convalescents ab les testesh cenyides de venesh blanques allí hont rajà la sanch generosament oferta. El sacerdot qu'oficiava era un soldat convalescent també. Als costats de la capella, sota'ls altars laterals, les dònesh resaven, móltes d'elles ab les cares cobertes d'un robatge de dol que devia amagar les seves

llàgrimes. Refugiades belgues cantaven al chor y ressonava per la volta'l nom sagrat de la França. Monsenyor parlava als soldats, parlava en català als catalans qu'escoltavem ab la testa baxa, com sentint passar un àlit d'infinít. Monsenyor semblava transportat per sobre la seva condició d'home, com si l'ànima sola parlés en ell. Agitava'ls braços. Y'ns semblava que si en aquell moment, dintre l'esglesia tota ressonanta del nom immèns de la França, entressin els enemichs y esfondressin les imatges y enrunessin l'altar, les parets no haurien caygut y la volta sencera s'hauria alçat, per miracle, més alta, com si els braços de Monsenyor s'obrissin, s'obrissin y plens de celestial poder poguessin contenir tota l'esglesia!...

Encara'ns sembla vèurel a la tarda d'aquell dia, sobre l'escenari del teatre. ¡Quína força de convicció palpitava en les seves paraules, ab quína energí y ab quin dolor les deyal «Diguèu als amichs de Catalunya qu'heu vist un bisbe en l'escenari d'un teatre. Vivim uns moments tan tràgichs, tan únichs en la historia, que totes les velles disciplines cauen y s'alça una nova disciplina. En aquests moments la mitra d'un bisbe pot ésser un casch y'l bàcul una espasa...» La França es eterna per que té homes axí!

L'última visió de Monsenyor Carselade en aquells dies inesborrables, va ésser l'endemà al matí en l'antich pensionat del «Sacré-Cœur» transformat en hospital de la guerra gran. Era un dematí d'hivern que semblava pressentir la primavera. El sol era tebi, el cel blau, els camps extesos ab una frisança de sembrats indecisos que'l vent pentinava en mil sentits diversos. Al lluny, el Canigó's retallava, puríssim en el cel, com un joyell d'argent, sense un fil de boyra ni un esqueix de núvol.

A la porta del hospital, entre'ls metges y les dones de la Creu Roja, ens esperava Monsenyor. Y les seves paraules de benvinguda foren per recordarnos una vella cançó de les nostres montanyes: — Catalans, ¿heu vist el Canigó? ¡Ah, «montanyes regalades»! — Els nostres llavis besaren l'anell. Varem sentir tota la poesia, l'aspre perfum de poesia d'aquelles paraules. Y evocarem a Monsenyor, allí, a Sant Martí; entre'ls boscos olorosos de gersos, a la falda d'aquella montanya que va inspirar la gran creació verdagueriana.

Per les sales del hospital ell ens guiava caminant davant de tots. Vora dels llits les infermeres ens miraven passar. Ves-

tien el gentil vestit blanch, la testa cenyida dins el drapatge qu'ostenta una petita creu roja sobre mateix del front. Elles feya divuyt mesos qu'estaven allí, sense defallir ni un moment. A cada taula de nit hi havien algunes flors. Elles escampen per les sales la gracia senzilla y franca de la feminitat.

El sol matinal alegrava les grans finestres y arribava fins a vora'ls llits hont jeyen els ferits. Ens acostarem als llits. A aquest soldat una bala se li va endur la mandíbula y no he vist rès més terrible qu'aquella cara sense gayrebé forma humana. Un altre'ns parlava clarament: «Sóch de Boulogne y tinch la muller y'ls fills en els departaments invadits. Ja fa un any que no'n sé rès...» Una infermera pàlida'ns contava la seva novela d'amor: «Als quatre dies de casada'l meu marit va sortir cap a Salònica. Ja fa molts dies que no sé rès d'ell...» Hi havia un home que somreya al sol que'l besava, qu'olorava ab alegría les flors del séu capçal: «Si vegessiu la ferida que té a la cama'l meu ferit!» ens deya la seva gentil infermera. Y l'ayre sà del Canigó entrava per les finestres oberteres animant als convalescents, féntlos hi cloure'ls ulls com si no poguessin soportar, al sortir de la febre que'ls consumia, aquella llum de primavera que'ls invadia'l llit. Y Monsenyor anava dihent, movent el cap, als ferits y a les infermeres: — ¡Coratge, fills meus! ¡Coratge, filles meves! ¡L'hora vindrà de la victòria! —

Y al dir axò, ¡quina fè hi havia en les seves paraules sagrades! ¡Quina fè hi havia també dintre cada un de nosaltres!...

J. MASSÓ VENTÓS.

DE CARA A PONENT

*Quan el sol se pon
l'esperit se fon
ab la nuvolada
d'or enribetada
qu'evoca un nou món.
Y en la resplandó'
d'aquell horisó
s'obre la gran nina*

*d'un ull tot claró',
dolça visió
d'una llum divina,
hont tot lo estimat
s'hi ovira encantat
en la gran retina
de la Eternitat.*

EVELI DORIA.

RAN DE MAR

La padrineta jove, com l'anomenaven, per esserho de tots els infants que naxien de pares pobres de familia y doblers, enfilada a una escala de peu, posava borrioles de paper a n'els remes ja daurats, penjats del pompós parral que feya ombra a sa caseta marinera. De la banda de terra tregué'l cap per darrera la paret del tancat, un capet gentil de disset anys, la més estimada de les filloles.

Ample capell de paumes resguardava del sol sa carona fresca, rosada y fina, enquadrada dintre una cabellera color d'aram, que'l vent cuydava de descompondre ab graciosos rulls. Els ulls, mig closos per la fortor de la llum, li daven una expressió d'encantadora dolcesa.

— Bon dia, padrineta; — fou l'escomesa de l'atlota.

— Angela! Tu per aquí? Quin senyal? Qu'es a la mar el didot? — li digué la padrina.

— Pesquen els calamars y En Baldufa me digué que no tenieu prou pà .. dos anaren a l'aygo quan embarcaven... Ells segons diuen, les ones tapaven la Llosa... Ay Reyna, quína suhada! El sol pica de debò... Y vós, que feys encanastada tan amunt?

— Malehides abelles...! Si'm descuydo, ni un gra d'exen per necessari, d'aquests penjoys. Mal xupessin tot es verí de madó Mostassa...! Entra, dòna, no estiguis a n'aquest baté. Dessúa y llavors dinarèm. —

La mar, intensament blava com el cel, llepava la platja arenosa fent rodolar els còdols al retirar-se l'onada, cargolant randes d'escuma. Per les voreres y esteses damunt les cantalludes roques verdejantes de fonoll marí, s'axugaven les xarxes qu'al matí havien sortit inflades de peix. Al endins se destriaven les veles llatines dels llauts tardans y unes gavines evolucionaven fregant la cresta de les ones.

Dels horts sortien remors suaus, cant de l'aucellada, brunzir d'abelles, vol de borinos, gemechs de sinia, broll d'aygua, renechs del hortolà... patades acompassades de la mula que roda. Un cà lladruca; la rialla fresca d'una jove alegre la vall, substituïda per una cançó que li contesta. De tant en tant, el gall, ab la seva estridència, d'exondeix l'eco y sa veu retruny per l'encontrada, timbes amunt.

L'embat gronxava'ls pins de magestàtica cabellera, enviant onades de sanitosa flayra a les barraques dels pescadors hont les dònnes calrades y ventrudes, preparaven damunt, el

rústich fogó, improvisat ab dues pedres, devora'l portal, el dinar per aquell grapat d'homes valents, amples de pit, amples de front, amples de cor...

Sobre la rojor de la terra, entre l'arena, dintre la verdor de l'hortalissa, se destacaven unes notes de color viu, com roelles en mig d'un sementer mostiy ò nafres damunt una pell morena: eren les dònnes que, malgrat la calor, treballaven ab les escandaloses frisetes color de sanch.

La padrineta ja fa dies qu'es sola; el séu marit, el patró Gatzoll, pesca a Alcudia. L'arribada de l'Angeleta l'omple de goig y repenjada del séu coll, fentli moxonies, li prega que no la dexi: al menys fins qu'ell vingui, que li faci companyia... Es tan trista sa vida ab aquella solitud! La jove accedeix encantada, comptant ab el permís de la dida. Quan el nin Baldufa pugi a la vila, li enviarà a dir que no passi ansia d'ella.

Vint anys farà per l'Octubre qu'un matrimoni de vila externa obrí botiga dins un carreró del poble. El negoci'ls anà malament y'ls pobres patiren fam y miseria espantosa, arrocegant una existencia trista per espay de dos anys, ò sia fins el dia que vingué a n'el món l'Angeleta, que, abans d'obrir sos ulls, ja'ls de sa mare s'havien tancat per sempre. El viudo, com es natural, la donà a dida y ell anà una temporada perdut per pla y muntanya, fins que a la fi unes febres aplegades dins la Marjal de La Pobla el portaren a fer companyia a sa muller, quedant l'orfaneta sens altre amparo que'l de la dida y la padrina; essent de ses filloles la preferida y coralment estimada, tal vegada perque era la qu'estava més faltada de carinyo.

Vint y dos anys tenia la patrona quan la servà a les Fonts; era novia de poch y hermosa, terriblement hermosa... Sí, terriblement perque atret, per aquella bellesa, fou la desgracia d'un home jove, abrinat, treballador y digne de la millor pubilla del terme. Y ella, sentintse admirada y sabentse estimada, li entregà son cor, y la seva vida esdevingué dolorosa, funesta, sense pau en l'ànima.

En les esplèndides derrerfes de sa joventut, se planyia de la seva esterilitat... Si al menys hagués tingut un fill! Un sol, hauria umplit son cor... L'amor del patró, purament material, sense cap tendresa, no li bastava... era tan axut com el lastre que portava en la barca. May una delicadesa, un afalach, ni una complacencia... Pobra Magdalena!

N'Angeleta llescava pà per les sopes, asseguda davant un petit bufet corcat; a la falda, un plat de color de cafè s'anava omplint de fines llesques. La padrina entrava y sortia preparant la caldera; unes voltes ab l'olla, l'altra ab el ribell plè d'aranyes, vaques y escórpores, arremangada tay de colzo, un colzo blanch, rodó, ab un clotet, com un genoll de nin gras.

De prompte se girà a l'atlota diguent:

— Me sab greu que't quedis, t'avoriràs; no hi hà ningú a n'el port.

— Ni En Jaume Antoni?

— Eh? Què dius...? En Jaume Antoni? —

Se miraren les dues y no sé quina enrogl més fort. La padrina, ab els ulls fixos sobre'ls de l'atlota, seguí interrogant:

— Perquè ho deyes, Angeleta... Que l'has de mester?

— Oh, nó! Ho deya perque sé que s'hi passa la vida aquí baix... Y bé que se'n plany la pobra vella de que no pugi a vèurela més sovint!

— Nó, tu has tornat vermella... Que tantmateix...?

— A la vila me fan broma d'ell, però...

— Quan els cans lladren...

— Quatre beneytes, perque saben que m'enfado! Na Mi-quela de cà'l Coix, Na Toninayna... en Pere Pica... Aquest rabia perque no'l vull a ell.

— Quan els cans lladren... — repetí la patrona.

Pausa. L'atlota's retorç sobre'l cayre de la cadira, neguitosa perque vol confessar quelcom que li fa mal a dintre. L'altra, preocupada, dubtant si desviar la conversa ò ferla parlar. Quan anà a obrir la boca, la paraula li quedà a la gargamella sens exir. Tossí forçadament, escopí una solivada imaginaria, y més serena digué:

— En Jaume Antoni vindrà a la tarda; ha de recollir un moriatlo que me portà per adobar, y li fa falta.

— Volèu que'l cusi jo?

— Sabs que som de llestal Míra, aquí'l tens... Sersit, rentat y planxat... planxat a lo mariner: el temps de pentinar-me hi he segut damunt... Per tot es bona, la padrina jove...! Vé un mocós: «padrineta, vull pa». Un pescador: «Patrona, donèume l'oli de serp, que m'he fet una nafra quan botava'l llaut». Y per afegitó ell, En Jaume Antoni que sempre té flato... un dia axò, un dia allò... per paga, sa mare es tan vella, la pobra! Y qu'he de fer? S'hauria de casar. No ho trobes tu? —

L'aludida féu cas omís, y seguí:

— Per axò tothom vos estima y jo... jo més que ningú... La dida... jo l'estimo a la dida també, però vós sóu ma mare, ma germana, la meva amiga. Lo que a n'ella per rès diria, a vós ho compto... Són tan bonal May he vingut plorant que no me'n torne rihent... Si he tingut penes, vós...—

No pogué acabar, els ulls se li ompliren d'aygo. Dexà'l på sobre la taula ja parada pel dinar, y s'amagà la cara entre les mans. La patrona alçà la testa d'or y ab sos dits apartava'ls cabells que's clavaven en les galtes enceses. Mirantla a les ninetes entelades pel plor, li digué:

— M'ho has de contar tot; vull sapiguerho tot... Ara dinèm. Pare nostro... Vos qui estau en el cel...—

Dinaren; un dinar trist, silenciós.

La padrina la prengué maternalment per la mà y la féu asseure al costat d'ella, baix de l'ombra del parral frondós.

— Que fa molt de temps que festetjau tu y En Jaume Antoni?

— Y aral Si no festetjam... vós posau l'arada davant el bou.

— Bono ydò... que l'estimes... que t'estima.

— Que m'estimal No sé si m'ha estimat may, però jo... jo, es altra cosa.

— Pobreta...! Cóna, cóna.

— Veys; era un horabaxa. El didot m'envià al hort d'En Pinyol... su ran del torrent, devora la font del canyeret...

— Sí, sí, ja ho sé. Segueix.—

La padrina no alenava; par que'l cor li volgués botir del pit, y la fillola anguniosament reprengué:

— Ell, En Jaume Antoni, venia de portar aygo; jo havia pres la gerra per durne també, y al toparnos en el tirany, me va dir: «Dóna, ja tornaré arrera, no vull que't cansis ni passis pena.» «Però si jo tant-mateix he d'arribar al hort, el didot m'envia a comprar verdura...» «Ydò, jo t'acompanyo.» Vaig carregar y a la font ens asseguerem. Ell me mirava... me mirava d'una manera més extranya! Ay, padrial Des d'allavors que coneix lo qu'es goig y lo qu'es dolor!

— Y què't digué? Bé devia parlar...

— Me deya qu'era molt guapa, molt garrida y que li agradava ferm.

— Y rès més?

— Moltes coses que no vaig entendre, perque vos asseguro que no hi veyia ni hi sentia. Recordo sí que me demanà si vos

estimava molt... Varem estar més d'una hora... y quan tornavem...

— Què?

— Quan tornavem, m'anava derrera y m'estirava la trunyella. Quin polissardol M'omplí'l coll de pedretes.

— Dintre'l coll...! Vaja un atreviment!

— No passà d'axò, vos ho juro, es molt bò En Jaume Antoni.

— Oh, síl molt bò... ja'l coneix. Dígues.

— Per la festa me comprà vellanes... me repetí qu'era guapa, la més maca del ball y... ja ho crech, un parell ho sentiren y l'endemà al abeurador ja me deyen: «No l'escoltis a n'aquell, que no es per tu.» «Déxal anar, — afegia una altra, — està enrocat devés el port y no hi hà am que'l tregui. El terral no li tira...» Què sé jo quantes bestieses. Perquè ho deyen tot axò, padrina?

— Ells s'entenen... Y ara, com estau? Que't demanà conversa?

— L'he vist, m'ha escomesa, però ni una paraula d'allò... ni una mirada com aquelles. Juraria que ja n'estima una altra. Digàumho, padrineta. Jo estich segura que per vós ell no té secrets. Qui és la dòna que me'l roba? Sento qu'estich loca per ell. El veig de dia, de nit; el tinch dintre'l cap, dintre'l cor, dins l'ànima.

— Tant l'estimes?

— Més que tot lo creat, més que ma vida...

— Anèm a la platja, el temps passa y no fèm res. . Ja'n tornarem a parlar d'aquest assumpto. —

Tot caminant, pensava la patrona: «Axò no pot anar. Es precís desenganyarlo d'un cop... Ens estèm perdent. Aquesta desgraciada boja per ell, la meva honra... Qui sab què pensaran de mi allà dalt! Ja no m'estima...

Oh, pobre cor meu!»

Assegudes a la vorera; de cara a l'immensitat del mar, estaven les dues dònes. L'Angela omplia agulles y la patrona, ab maravellosa destresa feya xerxa, passada una malla, per tenirla tirant, pel dit del peu y aquest tan arran de l'aygo, que l'ona cada cop que pujava, se complavia en fer moxonies a n'aquella carn. Cantava la Magdalena, cantora ardida, aparentment tranquila ab la resolució feta, que li havia llevat un gran pès de sobre.

Arribà'l jove falaguer, botant ab agilitat de cabra per

sobre'ls cantells de les roques y creguent que les dònesh no s'havien temut d'ell, les envià un bocí de suro.

— Sí que'ns has assustat! Ja pots anar a fer tila, no fos cosa que tinguessim baticor. Que te penses que som sordes ò qu'estèm encantades?—

Xerraren una estona; ulls baxos y vergonyosa la donzella, l'altra, nerviosa, un xich desconortada.

— Vaig a portarte'l moriatlo, Jaume Antoni.

— Ja hi aniré jo, padrina.

— Nó, no'l trobarfes; sols no sé ahont l'he aficat. Jas, treballa.— Y li donà l'agulla y el motllo.

Falaguera arribà a sa caseta y pel finestró guaytava la parella. Rèsh li indicà que parlessin d'amor; seguien ab la matexa actitud sens betegarse. Ella treballant, cap baig; ell, de tant en tant, se girava vers la casa, impacient per la tardança de la patrona.

Per fi, aquesta arribà y'ls altres s'alçaren, mentre aplegaven la xerxa; estant l'Angela al altre cap, a cau d'orella, digué la padrina a n'el jove: «Anit, a les deu, esperam en aquí.»

Ell respirà fonament, assaborint qui sab què.

La nit era fresca; un fresquívol oretjol feya xorrotar l'aygo, y la pineda par que volgués ab lo séu cantar imitar el morrugueig dels coloms... En Jaume Antoni havia portat la barca, pensant des d'aquell indret ferse a la mar... Oh, si la dòna aymada volgués acompanyarlo! Coratge tindria per portarla a llunyanes terres y viure sols per ella!

Sigilosament una ombra s'atançava... era ella.

— Per fi...! — digué'l jove, y son pit s'axecà un pam.

— Vinch per ferte feliç. Vull darte una prova de lo molt que t'estim.

— Ja era hora, Magdalenal

— T'has de casar ab l'Angeleta.

— Què dius ara? Estàs loca...!

— T'ho prego... t'ho demano. Ho vull. Ella t'estima, tu també.

— Però, quí t'ho ha dit tot axò? Estimarla! Jo no estimo més que tu... A ningú, més que tu. Oh, Magdalena, la meva Magdalenal Vina ab mi. Anèm a gosar la vida, ja basta de patir... vols? Mira la barca; ens espera. No temis, jo sóch ab tu. Anèm...—

Frenèlich l'arrastrava. Ella volia defensarse, y...

— Basta, — li digué. — Què esperes de mi? T'he de repetir lo que tantes vegades t'he dit? Que no ho sabs tu que sóch honrada? Es hora que surtis d'aquesta vida; no hi pensis més ab la pobra Magdalena. Ella es jove, guapa y serà rica; tot lo meu es per voltros; no tinch més herèu qu'ella... Ab quin gust seré la padrineta dels vostres fills!

— No somiis, vida meva. Tu, no vull altra dòna més que tu. Es que ja no m'estimes? M'has avorrit... Has olvidat que tota ma joventut l'he passada adorante?

— Deu meu, Deu meu! — repetia ella. — Coratge, Verge de l'Ermítal Sols vull el teu bé; vull que formis una familia, que tinguis fills y estich resolta a no escoltar may més tes paraules. Per l'amor que'm tens... no vulguis perdrem. Tría. O ella, ò no me voràs de la vida! Què puch darte jo en aquest món? Una mar més gran que la que mos rodetja, ens separa... Ab ella seràs ditxós... y jo també, també ab la vostra ventura... Déxa que posi sa mà dintre la teva, y quan hagi complit aquest dever... Oh y que hi viuré de tranquil!

Lluytaren fins que pel llevant s'anava alçant una polsina d'or. De la banda dels horts se començava a sentir una frisança d'ales y'l cant d'un gall, com una sageta, creuà l'espai.

— M'ho jures, — li digué la dòna ab gesta tràgica.

— T'ho prometo. Ja li pots dar la nova, Magdalena. Per primer y derrer cop, déxa que't besi... ets una santa!

Ella per tota resposta li allargà la mà y en una suprema encaxada, se fongueren llurs ànimes... Aquella misteriosa reconada y les estrelles qu'aminvaven son lluhir, foren testimoni de l'abnegació més gran de l'ànima sublim d'una heroína anònima.

Ja no més se sentia'l clapoteig dels remes al caure sobre l'aygo. En la soletat del mar, a l'hora que'l sol exia, el mariner plorava.

Uns quants dies després, la patrona rebia carta d'ell, en la que li feya'l darrer adéu y li recomanava sa mare. Anava a França, preferia morir per una patria extranya que vendres a una dòna que may podria estimar.

Que n'era de fatal pel pobre mariner l'atractiu, encant y hermosura de la padrina jovel

COLOMA ROSSELLÓ DE SANS

NOTA LITERARIA

sobre "Las Metamórfosis de un erudito", novela, en castellà, de don Angel Ruíz y Pablo, menorquí

FA molts anys, potser des de la colossal «Regenta», des de «Sotileza», des de «Fortunata y Jacinta», que llegint fabulacions novelesques, en castellà, no haviem sentit la summa de sensacions afectives, literaries, estètiques que'ns ha produït la lectura del llibre qual títol acabem d'escriure.

Y ab l'egoisme patriòtic que tots sentim, y qu'es noble confessar, tots dirèm després d'haver llegit la novela d'En Ruíz y Pablo: ¡quina llàstima, quina gran llàstima qu'essent l'autor balear, no hagi escrit son hermós poema en prosa, en la nostra llengua! y sinó en la nostra llengua, de per aquí, en lo séu català de Mercadal, d'Alayó, de Ciutadella, de Mahó, car m'asseguren qu'En Ruíz y Pablo es mahonès.

Però l'home, llegint coses nostres, y més en les hores actuals tan pertorbades pels pedants autors de les Normes, ha temut sens dubte que si escrivia en sa llengua nativa, aquells ufanosos brumerots trobessin tares al séu modo d'escriure, y per evitar-se crítiques necies ha dextat de banda'l séu lèxich y ha escrita la seva novela en castellà.

L'ha escrita en un castellà pulquèrrim, y, ho repetim, en català ò en mahonès, hauriem tingut un títol més de noblesa per afegir a l'executoria de nostre senyoriu literari sense la por d'incórrer en les ires d'aquells sabis de la Bordeta.

La metamórfosis de un erudito es una *historia pueblerina*, un seguit de fets ocorreguts en certa vila indeterminada, però que ben bé endevinaràn qu'es Ciutadella tots los qui conequin les Balears, en conjunt, y en cadahú dels xamosos recons de ses tres illes més importants... Una historia que no vull contar, per que'ls nombrosos lectors que desitjo al llibre, no sien privats del pler de la sorpresa; una historia de la qual diré senzillament qu'es una cosa per demés patètica, y sovint, com passa en la vida real, tràgicament còmica. Lo que sí vull declarar, en *lletres de motllo*, es que tinch a don Angel Ruíz y Pablo per un escriptor de primer ordre, en llengua castellana, per un novelista eximi... y *nada más!*..., posant lo meu nom al peu d'aquexa brevíssima notícia per que les persones de qui sóch personalment conegut me diguin al vèurem, després d'haver llegit lo llibre: teniu rahó, la novela d'En Ruíz y Pablo es una cosa estupenda!

J. PIN Y SOLER.

LA OLIVADA

I

*El camp es trist y tot gebrat,
la freda boyra hi es extesa,
arrocegantse sobre'l blat,
ruxantlo de tristesa;
les oliveres tremoloses,
ertes, glaçades, blanques,
plenes d'olives lluminoses,
dexen caure ses branques;
passa de gribes un estol,
la boyra's fon, els blats reviuén,
bufa'l llevant y surt el sol
y les olives, brunes, fines,
ab la rialla del sol riuen
com els ulls de les nines.*

II

*De bon matí les cullidores
han passat, tot cantant,
ses veus gebrades y sonores
l'últim estel van apagant.*

*Quan han passat, el sol solet
a ma finestra floria
y enllà del camp transit de fret
la gloria's difondia
d'un ametller en flor
y entre ses branques hi brunzia
un bell exam d'abelles d'or.*

*Al olivar les cullidores
sota les branques resplandents,
donant al cel ses veus sonores*

*y sos cabells al sol y als vents,
entre'l viu càntich de les gribes
sos devantals dexaven tots curulls
de suavitssimes olives
negres com els seus ulls.*

III

*Aquesta nit he somniat
y ara del somni só encantat.*

*Era una merla; al bech vermell
hi portava una oliva;
de ma finestra en el dintell
la deposava y, fugitiva,
batent son ala bruna
volava pel camí de les estrelles
y, a la llum blanca de la lluna,
se perdía entre elles.*

*Jo a recullirla m'axecava,
de la visió meravellat,
y en mes mans ertes se vessava
l'oli suavitssim qu'escampava
perfum y claretat.*

*Ara sento en ma orella,
que se'm regala fins al cor,
el cant dolcíssim de l'aucella
de l'ala bruna y el bech d'or;
y, quan torna la nit,
torno a escoltar les cullidores
qu'escampen flayre d'ametller florit
y dolç remor d'abelles brunzidores.*

MOSSÉN ANTON NAVARRO.

FLOR MISTICA

*Clavells que llanguiu d'amor
en l'altar del Sagrat Cor,
qui vos manté la flamada?
Sóu com ciris qu'han florit
sota l'esguart benehit
de la imatge immaculada.*

*Sacratíssim doll d'amor,
si vostre esguart benfactor
manté tan dolça florida,
servèu joh altíssim anyell!
nostre cor, com un clavell,
de les secors d'esta vida.*

MARÇALO LIVAR D.

¡UNA DUTXA!...

AL tornar a casa, després d'una trotada de quatre hores, que havia necessitat per visitar un noyet d'una masia llunyana, vaig trobar-me ab un recado urgentíssim per anar a assistir al amo de *Cà'n Minguet*, una masia distant mitja hora, de pagès, de la vila.

L'estat del poltro, amarat de suhor y ab uns renills que llençava que feyen pena, després de més de cinch hores que no havia estat a la quadra, gayrebé'm van fer arribar a dubtar. Emperò era tal la urgencia ab que s'havia reclamat la meua intervenció, que no vaig tenir més remey que tornar a montar el poltro y empendre la nova trotada de mitja hora.

L'amo de *Cà'n Minguet*, ne tenia necessitat de debò de l'assistencia: emperò bé podia haver-me enviat la seva euga bretona, la més *guapa* de la rodalia, qu'axís hauria pogut fer el camí ab tranquil·litat.

Vist el malalt, que tenia intensíssims dolors de ventre, determinats per una retenció perillosa, vaig haver de disposar enviessin a la vila, lo més ràpidament possible, per cercar a cà'l apotecari, además d'una medecina, uns injectables de morfina, qu'esperaria, per poder donar una injecció al malalt, calmar l'intens dolor que sofria y preparar axís la cosa per que pogués actuar la medecina y quelcom més que vaig disposar.

Després d'haver alleugerit el dolor del malalt ab medis de moment y de donarli la seguretat de que tot quant tenia resultava més aparatós que real y de que passaria depressa, vaig baxar al porxo de la masia ahont havia fernet el poltro: vaig fregarlo ab palla per axugar la suhor que li regalimava de per tot y vaig estirarli les orelles per revenirlo.

Mentres anava realisantho, va anar acostantse concirosament l'herèu de la casa y, com qui no diu res, va engegarme'l següent ditiràmich rahonament:

— Senyor metge: vostè que sab tantes coses per gorir les persones, bé deù conèxer algun remey per gorir un mal de ventre fort que té l'euga de casa, qu'es per xò que no l'hi he pogut enviar a cercarlo, y qu'estich segur de que si no se li lleva depressa, prou se'n farà l'estella aviat!... —

No sé com vaig mirarme al herèu: emperò la veritat es que va semblarme que lo millor era fer veure que no l'havia entès. Y ell, potser repensat y fins convençut, se n'entornà dins de la casa, bo y mirantme de regull, de tant en tant, mentres jo seguí revifant el poltro.

Era un migdia calurós: el sol queya aplomat y com jo'm trobava fadigat de debò, vaig treurem la gorra, vaig posar-la damunt la sella, y buscant maquinalment un puntal, vaig apoyarme en la espatlla del poltro per alleugerir la pesadesa que sentia, y en tal posició, rendit com estava, y sota la influencia de la calda que queya y del monòton cantar de les cigales, vaig cuydar a trencar el són. L'arribada del moço, que portava lo qu'havia encarregat, y l'enrenou que determinà sa impensada y ràpida aparició, ab els lladruchs dels goços y la escampada de l'aviram avalotada, me despertà.

Vaig posarme la gorra, bo y fregantme'ls ulls ab el mocador y vaig empujarmen fins al malalt. Complert el meu deure, satisfet del efecte qu'havia obtingut y disposat lo que calia ferse, vaig baxar fins al porxo y ja vaig trobarhi l'herèu, rialler y satisfet, qu'havia deslligat el poltro y cargolat el ronçal assegurantlo en les morralles y que m'esperava tenint un estrep a punt per que jo hi posés el peu y pogués, axis, cavalcar més depressa y ab més seguretat.

¡Després diràn del agraïment!... — Mòltes mercès, senyor Metge, — va dirme l'home bo y treientse la barretina. — Per sempre més li restaré reconegut. Sòrt hem tingut de vostè si l'euga ja està completament gorida. ¡Ja l'he vist quan s'ha tret la gorra per dir l'oració que li ha llevat el mall... —

JOAN FREIXAS.

EN LA MORT DE CLAUDI GÜELL Y LÓPEZ

*«No't recordes, Calin estimadíssim,
del bes que jo't donava cada nit?
Era abans d'agafar ton són dolcetíssim
que m'acostava a vora de ton llit.
Jo contemplava, com qui un àngel mira,
tos hermosos ulls blaus obrí' y tancà'
com una flor que, quan la nit ovira,
tanca son calze fins al endemà...»*

1885.

SOR EULARIA ANZIZU.

*Mort la monja; els ulls que tant volia
també la Mort els apagà ab son vel;
mes quan la Mort en terra te'ls clohia
la santa monja te'ls obría al cel.*

1918.

* * *

(Continuació)

Al dirli'l Senyoret que no s'ho prengué a mal, però que a n'ell li convenia anarsen a Barcelona, l'amo respongué senzi-llament:

— *Bueno*; tu mateix... Però vèges de no entretenirte massa, per allà... De l'empresa de la fàbrica nova jo no'n sé res, per que tu hi has tingut tots los tractes y contractes: y ja sabs qu'es gent que porta cua y que no convé anarhi a ulls cluchs... —

Mes, al entendre clarament lo veritable alcanç de les paraules del seu fadrí, va quedar tan esglayat qu'arribà a perdre el bleix. Ab tot, cap de les prèdiques ò clams qu'En Nonat temia, exí dels llavis del amo. Acotà'l cap, se posà a tremolar tot ell tal com si li entrés una febrada, les llàgrimes se li escorreren cara avall silenciosament, sens que, malgrat sos esforços, tingués prou coratge per reprimirles, y... prou. Ni una queixa, ni una censura, ni un comentari seguiren a la terrible declaració. Precisament aquest silenci, aquesta passivitat davant la magnitud de la desventura, fou lo que mogué l'ànima d'En Nonat. Ell volia fer sa voluntat, sempre sa voluntat, però ferla com qui exercita un dret, ab plena senyoria y tranquil·litat, nó com qui comet una violència ò un fortfet, una imposició injusta de fort a feble, que dexa sempre al seu darrera un ròssech molestós y inconfessable. Si l'amo hagués resistit, si hagués protestat, si l'hagués fins apostrofat aparatosament, ell podia defensarse, exposar ses rahons, discutirles, ferles passar habilitosament per moneda de lley... Però, en lloch de axò, l'amo plorava y En Nonat no podia lluytar contra aquelles llàgrimes de pur sentiment que li dexaven absolutament en descobert, sens disfrega ni tapall de cap mena, l'egoisme cru de la seva acció.

En Nonat fruncí les celles.

— Vaja, home, no n'hi hà per tant... No cal agafarho axí... Un dia ò altre tenia que fer un pensament... De fadrins com jo'n trobarèu més qu'un foch no'n cremaria... La botiga té crèdit, y quan sàpiguen que me'n vaig comparexeràn a voladuries, com les mosques a la mel... Fins jo mateix, potser que torni... segons com vagin les coses... Y sempre que m'hagues-siu de menester de precis... —

Mes, l'amo, que s'havia desplomtat en una cadira, repen-

jantse boca avall en l'espatller, axecà lentament lo cap d'entre els braços y féu un gest incert ab la mà:

— May més, tornaràs... May més, te veuré... May més te'n recordaràs de la botiga ni d'aquest pobre vell... —

Y un sanglot llargament contingut esclatà en sa gorja. Aquelles paraules desenganyades y aquell sanglot foren tan palesament reveladores de la inutilitat de tota hipocresia y de tot aconhort fútil, qu'En Nonat ni s'atreví a replicar.

En los tres ò quatre dies que restà allà per arreglar les seves coses, posar en ordre'ls treballs de la casa y avisar al company que pujaria a Barcelona'l dissabte vinent, no tornaren a parlar de la marxa y, ab tot, la convivència ab aquell home atuhit, llampat, se li féu llarga, irresistible, al bort. En tots aquells dies l'amo no donà peu ab bola. Començava una feyna y la dexava desseguida, anava amunt y avall, mudava de lloch les coses sens necessitat y després no sabia lo que se n'havia fet. No podia empassarse caxalada y cada dos per tres se n'entrava a un cafetí d'allà a la vora y prenía un xarrup de cafè, ell, que may havia sigut bebedor ni tastava rès entre repàs y repàs.

Fent escorcoll per anar aplegant les seves eynes, a cada una que n'agafava En Nonat, l'amo n'hi tirava quatre ò cinch davant.

— Té; prèn aquestes... Segons lo que facis, te convindràn... —

En Nonat protestava. «Eren de la botiga y farien falla per axò ò per allò...» L'amo rodava'l cap.

— Nó; per rès... Ja no sóch home per aquestes coses... No tinch pols ni ulls... —

El minyó parlà de comprar-se un *mundo* gran y l'amo li digué desseguida:

— Si vols lo de quan jo era fadri, te'l dono... Com tu dexes buyda la calaxera, ne tinch prou y de sobres per la meva roba... No es pas gayre a la moda... però es mólt reforçat y a dintre hi cabria la catedral... —

Y En Nonat se quedà'l vell bagul del amo; y com al fer les cambies aquest hi trobés un plech de samarretes noves, sens estrenar, li digué:

— Te les dexo aquí dins. A Barcelona corren mals ayres y com al jovent sempre li curtegen los quartos, pensaríes en tot abans qu'en l'abrich... —

Finalment, lo dia de marxar l'anà a trobar en sa cambra, mentres s'arreglava y sens dir rès li allargà una capceta de cartró. El senyoret va obrirla y vegé una unça de perruca. Sobre un tou de cotó fluix blau cel, aquella xapa d'or encunyat, destacava ab sumptuositat règia. Los ulls del cerralleret resplandiren de sorpresa y fascinació.

— ¿Què es axò?

— Lo primer que vaig guanyar de soldada y que'l meu amo va voler que guardés, axí, tot en una peça, per que'm portés prosperitat... Deya que mentres ho tingués, tot m'aniria bé... Y jo ho vaig guardar... y, a Deu mercè, pel que diu de la sort, no me n'he pas pogut quexar fins ara...

— ¿Y, donchs?... — féu En Nonat, commogut, malgrat ell.

— Ara la tindràs tu... Serà un recort de... de casa... No te la venguis ni la perdis... fés lo que vaig fer jo... ¿Què sab un hom del poder que poden tenir les coses?... L'amo havia llegit molt y quan deya quelcom, ja sabia per què ho deya. A tu que t'agraden les galindaynes, pénjatela a la cadena del rellotge; jo conexia un notari que n'hi duya una... Es dir, nó; per un treballador no fa... Quí sab què se'n pensaria la gent... Val més que la tinguis a la capça, com jo... —

Aquell fou lo present que més tocà'l cor d'En Nonat; com tot lo llampant, com tot lo que significava riquesa, produhí en ell una sensació d'intima delícia y sa possessió, lo saberlo cosa *seva* sens dubte ni retop de cap mena, li donà de repent un aplom y seguretat íntims extraordinaris. L'optimisme robust qu'emergia dels fonaments obscurs de sa subconsciencia, trobà un notable reforç en aquell bell objecte que, segons l'amo, duya bon averany... Ell sempre havia estat carregat de petites manies supersticioses, de rauxes fatalistes, que posaven qualsevol nimietat en relació directa ab ignotes casualitats. Li convenia, per exemple, anar lo diumenge a una fontada... Dissimuladament baxava'l carrer pel cordó de l'acera y's deya de pensament: «Si no rellesco, diumenge farà bon dia...» O bé: «Si la primera persona que trobi es una dòna, el sabater m'encertarà les sabates noves...» Y axí, per l'estil, en tantes y tantes ocasions. No cal dir, per lo tant, que l'unça de perruca, tantost tocà la mà d'En Nonat, se convertí per ell en una fatilleria, en una benèfica *mascotta*. «¿No ho havia dit, que li convenia anar a Barcelona? ¿Que a Barcelona hi troba-

ria lo que cercava?... Vetaquí que l'unça, lligant son auguri favorable a la seva empresa al punt mateix de començar-la, demostrava qu'aquesta terminaria segons sos desitjos...» Y, caldejat per l'entusiasme y l'esperança, resseguí tots los paquets y notes preparats per la marxa, a veure si's descuydava de quelcom. Com tot aquell qui no està avesat a viatjar, havia posat en los preparatius una prolixitat extrema; tot li semblava que li faria falla, s'havia carregat de futeses, no volia dexarse rès oblidat y'l séu fato era considerable; capça per aquí, farcell per allà, mocador nuat per l'altra banda...

L'amo, encar, li comparegué ab lo darrer present: dos llonguets, una truyta, un troç de llonganiça y una ampolla de vi, que s'havia fet preparar en lo cafetí del costat y qu'ell embolicà toscament en un diari y lligà ab un cordill negre y esfilagarçat.

— Té; es per berenar... Si baxaves pel camí potser t'escaparia'l tren... —

Rodà un moment per allà, com si volgués dir alguna cosa y no gosés; de cop se decidí:

— ¿Ja ho tens tot a punt?...

— Sí, d'aquí a cinch minuts estich...—(Se mirà'l rellotge).

— Manca prop d'una hora; però no vull tallar curt... Hi hà una tirada d'aquí a l'estació... —

L'amo tancà'ls ulls y com si li vingués caprodo, s'arrambà a la calaxera plena d'embraços y ab tots los calaxos bocabats.

— Jo... jo tinch una mica de feyna... Tinch d'anar per un recado... potser... Potser no't trobaria, al tornar... Tant se val que... que't digui adéu y... — Se refregà la manassa negra en lo cuxal dels pantalons y després, ab lo cap girat, los ulls plens de llàgrimes y criquetejant lleument de barres, va allargarlhi, sens gracia, de qualsevol manera...

En Nonat s'impresionà. Encar lo tenia estobat la emoció del present de l'unça, l'enrenou de la pròxima marxa, y ell també sentí per un instant que'l cor se li trencava. Prengué aquella mà rústega entre les seves dues y l'estrenyí. Volgué dir quelcom y les paraules li embussaren la gorja; encanyonà, féu un esforç per traures l'embús; parpellejà... y de sobte sentí en les mans una gran buydor... D'entre elles havia desaparegut la del amo, y l'amo tot sencer, de la cambra...

(Continuarà).

=== DELS LLIBRES NOUS ===

SANCH EN ROVELL D'OU - Poesies de J. Pérez-Jorba

GLORIA ALS SOLDATS QUI MOREN

*Gloria als soldats qui moren per la terra nadiua,
que de nou ells fecunden ab llur sagrada sanch.
Floreix damunt llurs tombes una flor renadiua,
la flor de l'esperança en un demà més franch.*

*Gloria als soldats que moren lluny dels tendrivols braços,
en el camp de batalla, entre pluges y vent.
Vers ells silenciosos s'adrecen nostres passos,
la nostra pensa trista, el nostre cor fervent.*

*Gloria als soldats qui moren en horrible agonia,
als que'l xorch adversari no dexe sepeli'.
Per ells la recordança es encara més pia,
l'amor més inflamada, el culte més diví.*

*Gloria als soldats que moren ans que'l triomf somrigui
als plechs de llurs banderes que'l combat foradà.
Gloria als soldats que moren sigui l'hora que sigui;
vers ells tota amorosa la nostra ànima và.*

VERSOS, de Jordi Pons

LES BANDERES VELLES

*Davant les banderes de les confraries
tan altes y belles, jo'm sento petit.
Adés me semblaven grans flors ja musties
y són grans cadavres d'hont l'ànima ha fuhit*

*Per que una bandera es no més roba morta
si'l bruyt no l'envolta d'un poble cantant;
pel foch que don vida a n'el braç que la porta
ben dreta y enlayre, devé flamejant.*

*Y aquestes banderes, vermelles y verdes
y blaves, un poble les feya volar,
y eren rialleres, llavors, y superbes;
y ara, Senyor, ni poguerles alçar...!*

FOLKLORE

PROVERBIS Y FRASES PROVERBIALS DE RUBÍ

(treientne'ls més usuals y sabuts de tothom)

(Continuació)

Qui s'esgarrapa allà ahont li prú,
no fa mal a ningú.

Variant: Qui s'esgarrapa allí ahont li fa picor,
guanya quaranta dies de perdó.

X. (el nom que sigui), canta'ls goigs de Sant Mateu,
gasta'l dels altres
per estalviar el séu.

Per Sant Miquel,
el brenar dels pagesos
se'n puja al cel.

Per Sant Miquel,
les ànimes se'n pugen al cel.

A vegades no se sab els matxos de qui són, fins que'l traginer
es mort.

(Se sol aplicar a les cases que tenintles per riques, quan el
pare's mor, els acreedors s'hi tiren al damunt y un cop pagat tot,
se queden gayrebé sense rès.)

No's pot dir blat
que no sigui al sach
y encara ben lligat
y encara a vegades s'escapa
per que hi hà algun forat.

Gent jove, campanes de fusta.

La flaquetat, es mare de tots els mals.

Salut y diners
y la gloria del cel, després.

El negociant de sanch
es negociant de fanch.

(S'aplica als tractants en bestiar, que sovint se'ls mor per pas-
ses que's desenrotllen, ò per altres causes y perden d'un plegat
mólts diners, podent arruinarshi.)

(Seguirà).

MONTSERRAT CARDÚS.

NOTES D'ARXIU

FELIP IV Y OLIVARES

CINCH mesos, dia per dia, després de la mort de Felip III, escrivia als Canonges de la Seu d'Urgell lo delegat a la Cort d'aquell Capítol la següent curiosíssima carta qu'es una viva pintura dels fets y costums de la època. Era a les primeries del regnat de Felip IV, en que's liquidaven los comptes al privat del antecessor y aparexia la fatídica figura del Comte d'Olivares, per cert representat en la següent carta d'una manera ben singular:

NOVES de 10 de Juliol 1621:

Tres dies fa an publicat la sent.^a a Don Rodrigo Calderon; ha de morir degollat en la plasa Mayor, confiscada tota sa hasenda que importara segons diuen un millo y dos cents millie ducats, part para pagar los danys ha causats a les viudes y horfenes que ha fets en aquest mon, part para los gastos de son prossés y guardes. Lo res tant paral fiscal; privat de sos titols. A son pare, muller y fills y al Bisbe de Cartagena han tret de la Cort. Hayr apellà Calderon de la sent.^a; no ha admesa lo Rey la apellatió y axis se creu morirà la setmana qui ve. També pengem a un alferes que per orde seu havié feta una mort.

La Causa del de Usuna quant més va diuen que fa mes mala cara. Tampoch no la fa bona la espia mayor que possaren en pressó poch dies fa, diuen per ser complis en la conspiratió del Reyne de Nàpols.

Diuse per asi que lo de Gandia hanirà per Virey de Cathalunya, Alcalá a Roma, Osona a Cerdunya.

Estos dies passats fonch asi Don Diego de Aragon fill del Duch de Terranova y com sa Mag.^d jal conexie de antes, li feu molta mercé. Quant haná a basarli la ma y demanant aprés lisenia per anar a sa possada digué lo Rey ques estàs en Palatio y a la nit lo feu cridar y li mandá que li dás la camisa en presensia del de Olivares que estava atònit sens saber que significaue aquel lenguatge. Tantost li han manat dexás la Cort al Don Diego y ses partit.

Dexaves sa Mag.^d de tirar ab pedrenyal a un colom quant trobá al dos Infants jugant a truchs y vent que Carlos errá lo colp que volie fer, li demandá la pala y allargá lo padrany al Conde de Olivares lo qual volentlo pendre perdé lo sombrero de les mans y tant prest com fou en terra ya lo Rey li hagué pegat puntada de peu quel feu rodar un tros hanlú y hanant lo de Olivares pera pendrel jay fou abans sa Mag.^d y pagali altra volta. En asò digue lo de Olivares: ques esto Sr., pocos dies ha me mandó VS. Mag.^d cubrir y oy no me da lugar. Respon lo Rey: muchas vereys destas, Conde.

Les noves que més gust an de dar a V.S. no son exides ni son per escriurer, abans de eixir no tardará un mes.

E. MOLINÉ Y BRASÉS.

(Guardada en la colecció de documents de don S. Babra.)

REVISTA

Llibres

SANCH EN ROVELL D'OU, per
J. Pérez Jorba.

El nom d'En Pérez Jorba es ja conegut en les lletres catalanes. Quinze o vint anys enrera, la seva firma apareixia sovint en revistes o diaris, molt especialment sota treballs de crítica literaria. Després, quan marxà a França, abandonà, al menys públicament, el conreu de les lletres y ara de poch, sentint commoguda son ànima per la forta batzegada de la guerra, ha recullit en un volum, baix el títol «Sanch en rovell d'ou», unes quantes composicions en vers, inspirades totes elles o per l'amor que sent per el país que li ha prestat y li presta encara hospitalitat, o per els horrors de la guerra.

En Pérez Jorba es un bon literat y un erudit, no un poeta. Això fa que les seves composicions no'ns emocionin y pequin, casi sempre, d'una manca de precisió de línia y de contorn, que les perjudica. Són difoses; sols de tant en tant la guspira lluminosa salta brillant d'entre la lletra. Dihèu això a guisa d'observació general, car a voltes, aquests defectes desapareixen, com per exemple, en «Gloria als soldats qui moren» que reproduhim en altre lloch de la present Revista. Però, en cambi, tant aquells defectes com altres, fills tal volta d'una pruija d'originalitat, reviu en fragments com el que segueix que copièm, lletra per lletra, de «Rosegons de pa»:

Els soldats duen el son a coll-i-bé
i una cançó perduda
en un recó dexaren el que ha de suc-
(ceir
devers la palla van els gestes fretu-
(rosos
dels cossos mortalla
roman una paraula sospesa en un
(pollancre
com fruita caiguda
els cossos per terra
un càntich té l'esguart en l'ombra
(capvespral
cap déu,
cap dòna,
cap germana,
cap mare,
amb el coxi ni amb la canturia en-
torn.»

¿Veritat que fragments com aquest pertorben y si's repeteixen se fan pesats y fadiguen? Sembla que'l senyor Pérez Jorba quan escriu així se recorda dels extravagants de vint anys enrera, coneguts vulgarment per modernistes!

Versos, de Jordi Pons.

En Jordi Pons fa'ls epígrames ab escayenta facilitat; versifica, aparentment, sense esforç, y si bé en sos «Versos» no hi hà cap nota vigorosa o intensa, el conjunt es d'una amable entonació de bon gust. No menyspreua En Pons la forma ni la claretat de la dicció com fa, per exemple, En Pérez Jorba, y si'l lector seguís l'ordre que casualment ha observat «Vox Populi», llegint primer «Sanch en rovell d'ou» y després el recull de versos de En Jordi Pons, al passar del un al altre, sentiria l'impressió del que, després de contemplar un

home cansat, brut de pols y suor, que porta la roba estripada pel llarch y pesat camí y una embrutidora tristesa en el fosch esguart sinistre de sos ulls, passés a contemplar un jove colegial, nèt y polit, fresch de color y de timit llucar.

En Jordi Pons, que deü ésser jove, no pertany a la colla dels *depuratus* qu'escruiuen *difficil* y allunyen al públich de tot lo català.

VOX POPULI.

La Conferencia de En Miquel y Planas

En dues sessions, les vetlles del 21 y del 25 del mes passat, llegí a la sala del Atenèu Barcelonès la sustanciosa Conferencia, qu'omplí'l nostre número anterior, son autor lo conciençut escriptor En Ramon Miquel y Planas, obtenint una general aprobació de la nombrosa y selecta concurrència qu'assistí a escoltarlo.

La nostra conformitat quedà demostrada al destinarli un número extraordinari per poder donar íntegrament aquell treball que considerem d'una importància excepcional, no sols per defensar punts de vista que són també nostres respecte a la nostra Llengua y als mals tractes de que es víctima, sinó per la manera de ferho, noblement rahonada y ab una cortesia y una honradesa que se'n va perden la mena.

Y d'un acte públich com aquest, tan interessant com aquest, realisat per un home tan

equànim com En Miquel y Planas, hi hà diari que no'n diu res, com si tal acte no hi hagués hagut, y tal altre diari que'n dóna compte tart ò sense concedirli importància, ab l'agravant de que'l més callat sia'l que apareix com a més catalanista. ¿Què vol dir axò? ¿Ignorancia del fet? Nó. ¿Desafecte a les coses de la nostra llengua? No ho podem creure. ¿Instint de colleta? ¿compliment d'ordres superiors? ¿conjures inconfessables?... ¡Quí sab!

¡Quína pobresa de senyl! ¡Quína miseria d'esperit!

Lectura Popular

Lo número 270 d'aquesta acreditada publicació, corresponent a la setmana passada, estava dedicat al elegant poeta mallorquí En Joseph M. Tous y Maroto y'n conté una sèrie de composicions ben triades que donen bona idea del art esquisit de son autor; entre elles hi figuren aquelles «Salabroses» premiades en els nostres Jochs Florals de fa uns quants anys.

Lo quadern 271, qu'ha sortit lo dijous passat, ens dóna una mostra de lo que fou com a pro-sista'l cèlebre autor dramàtic Joseph Feliu y Codina qui tan belles planes escrigué de novela, ja novelant drames d'En Pitarra, ja donant forma novelística a les propies concepcions, com succeheix en son llibre «Lo Bruch.»

Tant l'un com l'altre's vénen a deü cèntims en tots los kioscos y llibrerías.